

FIGURINELE DE AUR DIN ARIA DE RĂSPÎNDIRE A CULTURII GUMELNIȚA

DE
EUGEN COMȘA

Intensificarea cercetărilor arheologice din ultimele două decenii, din cuprinsul ariei de răspîndire (de la nord și de la sud de Dunăre) a comunităților culturii Gumelnița a avut — printre altele — drept rezultat și descoperirea mai multor figurine de aur gumelnițene, care completează seria de obiecte similare cunoscute mai înainte.

Astfel de figurine au fost descoperite în următoarele complexe arheologice (fig.1), și sînt prezentate în ordine topografică :

1. *VIDRA*, jud. Ilfov. În cursul săpăturilor efectuate de Dinu V. Rosetti în tellul de la Vidra, au fost scoase la iveală două piese :

a) Figurină decupată din foaie de aur ; are forma rotundă, cu un orificiu mare pe mijloc și o prelungire trapezoidală [puțin neregulată în sus (fig.2/1)]. Lîngă marginea de sus a prelungirii sînt două găuri mici, dispuse pe orizontală. Piesa a fost descoperită în stratul de cultură din faza Gumelnița A 2¹. Obiectul a dispărut cu decenii în urmă (L. max. = 0,035 m ; diam. = 0,026 m).

b) Figurină de formă rotundă (fig. 2/2), cu fața convexă, cu orificiu mare pe mijloc. La partea superioară are două mici orificii dispuse simetric pe orizontală. Piesa a fost descoperită în dreptul „pieptului” vasului antropomorf denumit „Venus de la vidra”², în cuprinsul stratului de cultură din faza Gumelnița B 1³. Piesa a dispărut cu decenii în urmă (Diam. = 0,026 m, diam. orificiului mare = 0,008 m).

2. *OLTENIȚA*, jud. Ilfov. În 1960, cu prilejul săpăturilor din tellul „Gumelnița”, Vladimir Dumitrescu a descoperit o figurină rotundă, puțin alungită, cu orificiu mare pe mijloc, cu o prelungire trapezoidală, laterală, cu un orificiu mic pe mijloc (fig.2/3). Piesa a fost descoperită în strat de cultură din faza Gumelnița A 2⁴ (L. max. = 0,015 ; diam. = 0,012 m).

¹ Dinu V. Rosetti, PMMB, 1, 1934, p. 23, p. 26 (fig. 37).

² Idem, JPEK, 12, 1939, p. 38 și 43.

³ Idem, PMMB, 1, 1934, p. 29 și pl. 3.

⁴ Hortensia Dumitrescu, Dacia, N.S., 5, 1961, p. 79 (fig. 7) și p. 80—81.

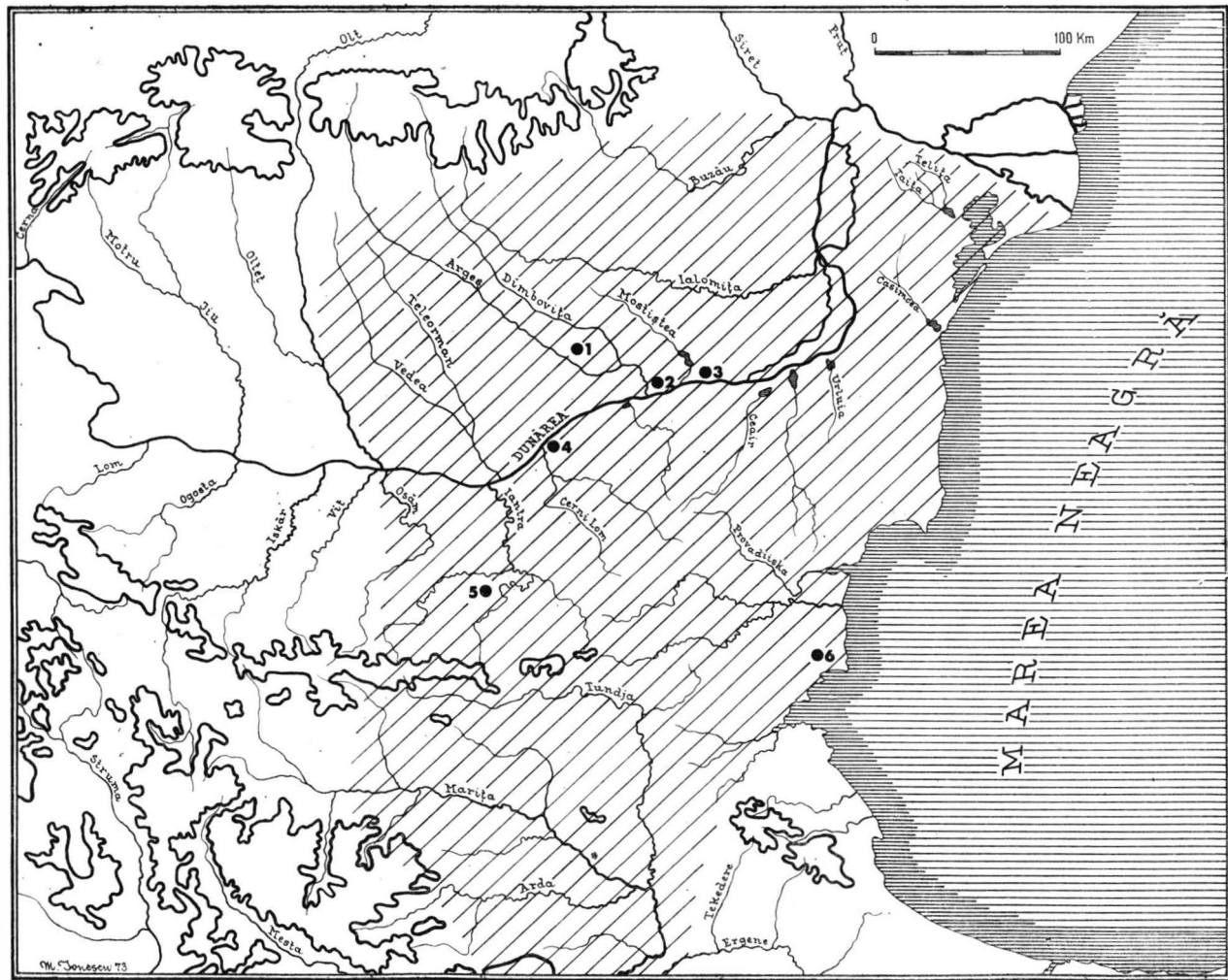

Fig. 1. Harta de răspândire a figurinelor de "aur din aria culturii Gumelnița (zona hașurată).
 Numerotarea de pe hartă corespunde cu cea din text.

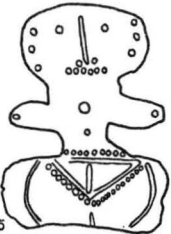

		VIDRA	GUMELNIȚA	VĂRĂȘTI	RUȘI	HOTNIȚA	KOȘARIȚA
GUMELNIȚA	B ₁						
	A ₂				 (6) (5)		

Fig. 2. Figurinele de aur descoperite în aria culturii Gumelnița.

3. *VĂRĂȘTI*, jud. Ialomița. În cuprinsul necropolei gumelnițene, de pe malul de nord al grindului Grădiștea Ulmilor (în dreptul tellului Boian B), în mormîntul nr. 100 al unui copil, în dreptul sternului, s-a descoperit în anul 1963, o figurină rotundă⁵ cu fața bombată, conică, scundă, cu o mică prelungire laterală, cu două mici orificii pe orizontală (fig. 2/4). Piesa datează, de la sfîrșitul fazei Gumelnița A2 sau din faza Gumelnița B1. Figurina se păstrează în colecția Muzeului de istorie al R. S. România (L.max. = 0,027 m; diam. = 0,024, greut. = 1,96 g).

Pe teritoriul R.P. Bulgaria au fost descoperite următoarele figurine de aur:

4. *RUSE*, reg. Ruse. a) Aproximativ în anul 1928, la circa 25 m sud de tellul gumelnițean din marginea orașului, cu prilejul săpării unei gropi pentru o ghețarie a fost găsită o figurină de aur⁶ (fig. 2/5). Pe același loc se aflau mai multe cioburi, un vas de lut ars și oase omenești. Figurina era lucrată din foaie de aur „roșu” și avea forma relativ neregulată⁷. Capul de formă ovală avea cîte trei orificii mici, laterale (pe verticală). Nasul era redat printr-o linie subțire în relief, iar ochii prin două proeminențe mici. Alte două gurguie similare redau nările, iar altele șase mai mici, gura. Gitul este scund și lat. Brațele sînt reprezentate prin două prelungiri laterale, cu cîte un orificiu mic la extremități. Pe mijlocul bustului era un orificiu destul de mare, sub care se afla o proeminență mică. Partea inferioară este rectagulară neregulată. Porțiunea inferioară a picioarelor lipsea. Marginea corpului era redată prin două linii reliefate, arcuite, reprezentînd șoldurile. Sexul era redat prin trei linii în relief, fiecare mărginită de cîte un șir de gurguie mici. Pe placă s-a păstrat și începutul liniei despărțitoare a picioarelor. Figurina datează din faza Gumelnița B1. La cîteva ani de la descoperire, obiectul a fost cumpărat pentru Muzeul de istorie al municipiului București, de unde a dispărut cu mulți ani în urmă. b) O altă figurină (fig. 2/6), foarte stilizată, a fost descoperită în cursul săpăturilor arheologice, la 1,10 m adîncime, în cuprinsul tellului (în careul 8 g). Piesa este rotundă, puțin neregulată la partea de sus, la mijloc este bombată și are două orificii mici, pe orizontală, pe partea superioară⁸. (Diam. = 0,018 m; greut. = 1 g).

5. *HOTNIȚA*, reg. Tîrnovo. În anul 1957, în cuprinsul tellului, printre resturile locuinței nr. 4, a fost descoperit un tezaur de obiecte de aur de diferite tipuri. Aici ne vom referi numai la cele patru figurine⁹ decupate din foaia subțire de aur (realizată prin ciocănire). Ele au fața puțin bombată, cu suprafața la exterior lustruită, iar în interior mată: a) Figurină de formă rotundă, avînd pe mijloc un orificiu mare (fig. 2/7). Are o prelungire în sus de formă pentagonală. În dreptul prelungirii, pe partea rotundă sînt două orificii mici, regulate, alăturate, pe orizontală¹⁰. (Lung. max. = 0,035 m; diam. = 0,028 m; greut. = 4 g).

⁵ Săpături Institutul de arheologie în colaborare cu Centrul de antropologie.

⁶ N. Anghelov, *Arheologija Sofia*, 1, 1959, 1—2, p. 45.

⁷ Dinu V. Rosetti, *JPEK*, 12, 1939, p. 44 și nota 3.

⁸ Gh. Gheorghiev și N. Anghelov, *Izvestija Sofia*, 21, 1957, p. 98, fig. 58.

⁹ N. Anghelov, *op. cit.*, p. 38—46.

¹⁰ *Ibidem*, p. 40 (fig. 20/3).

b) Figurină rotundă, cu orificiu mare pe mijloc și cu altele două mici, mai sus, în dreptul unei porțiuni mici, alungite, cu vîrf arcuit (fig. 2/8). De la cele două orificii mici pornesc lateral, oblic pînă la margine, două linii incizate¹¹ (Diam. max. = 0,034 m; grosimea foi = 0,0005 m; greutate = 6,5 g). c) Piesă rotundă, cu orificiu mare pe mijloc și cu altele trei mici, mai sus (fig. 2/9). Cel din mijloc a fost făcut ulterior. Primele două au marginile netezite, al treilea le are neretuse. De la cele două orificii mici, pornesc lateral, spre margine, două linii incizate¹² (Diam. = 0,025 m; grosimea foi = 0,0005 m; greutate = 4 g). d) Piesă rotundă cu orificiu mare pe mijloc și cu altele două mici, mai sus, pe orizontală (fig. 2/10). Între găurile mici sînt urmele a două incizii făcute cu o unealtă ascuțită¹³ (Diam. = 0,029 m; grosimea foi = 0,0006 m; greutate = 4,5 g). Figurinele se păstrează în colecția Muzeului regional de la Tirnovo. Tezaurul datează, după părerea noastră, din perioada de început a fazei Gumelnița B 1.

6. KOȘARIȚA, reg. Burgas. În cuprinsul unui tell a fost găsită în timpător o figurină decupată din foaie de aur, în forma figurinelor plate de os¹⁴. Capul în formă de „evantai“ are două mici proeminențe redînd ochii. Brațele sînt reprezentate prin două mici unghiuri cu cîte un orificiu mic. Despicătura de jos indică linia despărțitoare a picioarelor (fig. 2/11). Figurina provine dintr-un strat aparținînd culturii Gumelnița. Piesa se păstrează în colecția Muzeului național de arheologie de la Sofia¹⁵. (L. = 0,031 m; l. = 0,011 m).

Sintetizînd datele prezentate rezultă că, pînă în prezent, pe teritoriul de răspîndire a comunităților culturii Gumelnița, figurine de aur au fost descoperite (întimplător sau prin săpături sistematice) în șase puncte (toate aflate la distanțe apreciabile de periferia arealului culturii) și anume: trei la nord de Dunăre la Vidra, Gumelnița și Vărăști, iar la sud de fluviu (în estul R.P. Bulgaria) în alte trei așezări la Ruse, Hotnița și Koșarița. În cele șase complexe au fost descoperite 11 figurine de aur. Numărul considerabil al figurinelor din aria gumelnițeană, distanța mare în raport cu alte zone cu figurine asemănătoare, ne îndreptășesc să considerăm că figurinele studiate sînt locale și că au fost lucrate și folosite de purtătorii culturii Gumelnița. Un argument important în acest sens îl constituie asemănarea unor figurine de aur cu figurinele plate de os specifice, mai ales, comunităților culturii Gumelnița.

O problemă importantă este aceea a originii aurului utilizat la realizarea figurinelor descrise. Pînă în prezent au fost analizate chimic numai piesele de la Hotnița. Aurul din care au fost lucrate conține în compoziție: aur = 92,30 %, argint = 7,50 %, fier = foarte puțin, cupru și plumb = urme¹⁶. O astfel de compoziție este specifică bucăților de aur nativ găsite

¹¹ *Ibidem*, p. 40 (fig. 20/4), p. 41.

¹² *Ibidem*, p. 40 (fig. 20/2).

¹³ *Ibidem*, p. 40 (fig. 20/1), p. 41.

¹⁴ Vasil Mikov, *Izvestija Sofia*, 7, 1934, p. 209.

¹⁵ După redactarea acestui articol am fost informat de colegul Rumen Katinciarov, că la Varna, în cuprinsul unei necropole gumelnițene, au mai fost descoperite 4 figurine de aur. Îi mulțumim și pe această cale pentru informațiile date.

¹⁶ N. Anghelov, *op. cit.*, p. 40.

în nisipul râurilor¹⁷. În schimb, aurul caracteristic pentru regiunile din vestul Transilvaniei, originar din Munții Apuseni, din zona Roșia Montană, este clasificat de specialiștii din domeniul metalurgiei aurului în grupa A3 și are în compoziție pe lângă aur, argint în medie = 26 %, cupru = 0,1 – 0,5 % și zinc = 0,011 %¹⁸.

Comparând cele două tipuri de aur, cel de la Hotnița, caracterizat printr-un procent relativ mic de argint (în medie cu 7,5 %), cu aurul din Transilvania avînd în medie 26 % argint, sîntem îndreptățiți să considerăm că piesele de la Hotnița au fost lucrate dintr-un alt fel de aur, deci din materie primă originară din altă zonă, sudică.

Despre piesa găsită la Ruse în 1928 s-a făcut precizarea că era lucrată din aur „roșu”¹⁹, prin urmare și acea figurină era făcută dintr-un altfel de aur decît cel transilvănean, care, după cum se știe, are o culoare palidă, verzuie (din cauza procentului ridicat de argint din compoziție). Zăcămintele de aur mai apropiate, aflate chiar în cuprinsul ariei de răspîndire a comunităților culturii Gumelnița sau în apropierea acestei arii, se cunosc în Tracia, în Macedonia, în insula Thasos și în vestul R.P. Bulgaria. Se poate presupune că aurul utilizat la realizarea figurinelor descrise (de la sud și de la nord de Dunăre) era originar din Tracia sau din Macedonia. La realizarea figurinelor gumelnițene a fost întrebuintat numai aur nativ adunat din albia unor cursuri de apă din zona zăcămintelor. Prin ciocănire, cu o unelată de piatră, aurul era transformat treptat într-o foaie netedă, groasă de 0,0004–0,0006 m, din care se decupa piesa dîndu-i-se forma dorită. Decorul, respectiv unele amănunte anatomice, se realizau în tehnica *au repousse*. Pe majoritatea pieselor s-au făcut orificii mai mici sau mai mari, avînd de regulă marginile bine netezite. Doar în cazul în care orificiul a fost făcut ulterior (prelucrării inițiale) atunci marginea nu a mai fost netezită. Toate figurinele de formă rotundă au fața lustruită cu grijă, pe cînd partea opusă este mată.

Analiza formei figurinelor gumelnițene de aur, permite să stabilim evoluția lor tipologică. Purtătorii culturii au făcut și întrebuintat două tipuri principale de figurine : a) cele de formă rotundă și b) cele imitînd forma figurinelor plate de os.

Figurinele rotunde, în număr mai mare, fiind găsite în unele cazuri în condiții stratigrafice clare (Vidra, Gumelnița) sau în complexe închise (Vărăști), pot fi analizate în timp și în spațiu. Cinci din cele șase descoperiri sînt caracterizate prin figurine rotunde, însumînd 9 piese.

Cele mai vechi piese cunoscute sînt :

— Figurina de la Gumelnița, în funcție de adîncimea și nivelul în care a fost găsită, este atribuită fazei Gumelnița A2 a, deci datează aproximativ de la începutul fazei. Ea este caracterizată prin verigă ovală, cu placa îngustă, cu orificiu mare, egal cu aproximativ jumătate din diametrul corpului. Prelungirea este în formă de „evantai”, cu un orificiu pe mijloc.

— Puțin mai tîrziu, dintr-o perioadă care se plasează la sfîrșitul aceleiași faze, la piesa de la Vidra, lățimea plăcii verigii este mai mare,

¹⁷ *Ibidem*, p. 40.

¹⁸ Axel Hartmann, Germania, 46, 1968, 1, p. 22–23.

¹⁹ Dinu V. Rosetti, JPEK, 12, 1939, p. 44.

iar orificiul ocupă o treime din diametru. Piesa are o prelungire trapezoidală cu două orificii mici.

După părerea noastră, seria de figurine de la Hotnița, făcînd parte dintr-un tezaur (compus din 44 de obiecte de aur), este posibil să cuprindă piese adunate (în cadrul comunității) în cursul unei perioade mai îndelungate, aproximativ de la sfîrșitul fazei Gumelnița A2 și terminînd cu o piesă din plină fază Gumelnița B1. Cea mai veche figurină (din punct de vedere tipologic) din acest tezaur este cea asemănătoare (ca proporții între lățimea plăcii verigii și diametrul orificiului mare) cu piesa de la Vidra, de care se deosebește prin prelungirea scurtă pentagonală și prin orificiile mici, „coborîte” la partea superioară a verigii.

Din punct de vedere tipologic, alte două piese de la Hotnița, avînd fiecare cîte un rudiment de prelungire laterală, fac trecerea la tipul următor. Ele au formă rotundă cu placa verigii lată, cu orificiu mare cît o treime din diametru, avînd cele două orificii mici la partea superioară. La aceste piese remarcăm cele două linii laterale incizate.

Figurinele specifice fazei Gumelnița B 1, dintre care o piesă a fost descoperită în așezarea de la Vidra, în condiții stratigrafice clare, sînt caracterizate prin placă de formă rotundă, cu tendința de a avea pe mijloc un orificiu cît mai mic.

Seria figurinelor gumelnițene rotunde se încheie prin piesa descoperită la Ruse, avînd formă rotundă, fără orificiu mare pe mijloc, cu suprafața bombată și cu cele două orificii mici la partea superioară.

Unei alte variante îi aparține figurina descoperită în cadrul necropolei gumelnițene de la Vărăști; piesa are forma rotundă, pe față cu partea de mijloc conică scundă (fără orificiu mare pe mijloc), dar cu o prelungire laterală mică, cu două orificii mici. Tipologic piesa se plasează la sfîrșitul fazei Gumelnița A 2 și la începutul fazei Gumelnița B 1.

Figurinele de aur gumelnițene nu sînt izolate. O piesă asemănătoare cu cea de la Vidra, din faza Gumelnița A 2, a fost descoperită în aria culturii Sălcuța, la sud de Dunăre, în nivelul superior al așezării Danevo Moghila, de lîngă Sofronievo, reg. Vraca²⁰. Spre deosebire de piesa de la Vidra, cea de tip Sălcuța are orificiul central puțin mai mare și pe prelungire, mai jos de unul din cele două orificii mici, are o proeminență micuță. Celălalt orificiu este prelung și probabil lîngă el a fost o proeminență similară. Ele redau sîinii.

Un lot important de astfel de figurine este cunoscut în aria de răs-pîndire a complexului cultural Tiszapolgar-Bodrogkeresztur. Pe teritoriul țării noastre din această serie se cunosc piesele de la Oradea²¹, de la Moigrad²² și de la Tîrgu Mureș²³. Din aceeași zonă provine și figurina de aur de la Traian²⁴ din faza Cucuteni A—B.

²⁰ Bogdan Nikolov, *Okražen istoričeski muzei Vraca*, Sofia, 1968, pl. 18 și p. 141 (nr. 18). Piesa are înălțimea de 0,03 m, diametrul de 0,021 m și greutatea 1,70 g. Figurina a fost descoperită în 1962.

²¹ Patay Pal, *ArchÉrt*, 85, 1958, p. 45—46.

²² Nandor Fettich, *La trouvaille de tombe princière hunnique à Szeged-Nagyszéksos*, *ArchHung*, 32, 1953, p. 164—165; Patay Pal, *op. cit.*, p. 45—46.

²³ Patay Pal, *op. cit.*, p. 45.

²⁴ Hortensia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 69—93.

Ținând seama de observațiile de pînă acum privind cronologia relativă dintre culturile Gumelnița și Cucuteni, rezultă că faza Gumelnița B 1 a fost paralelă în timp cu faza Cucuteni A 3²⁵, prin urmare ar trebui să admitem că piesa de la Traian este ulterioară seriei figurinelor gumelnițene, dar este contemporană și respectiv apropiată în timp cu figurinele din complexul cultural Tiszapolgar-Bodrogkeresztur. Spre deosebire de figurinele gumelnițene care sînt de obicei de dimensiuni mici, rotunde (la început cu prelungire și cu un orificiu mare pe mijloc, iar mai târziu fără prelungire și fără orificiu pe mijloc), cele din partea de nord-vest a țării, din aria de răspîndire a comunităților complexului Tiszapolgar-Bodrogkeresztur, sînt caracterizate prin mărime și greutate (una din ele, aceea de la Moigrad, are 750 g). Ele au tot forma rotundă, totdeauna cu orificiu mai mare sau mai mic pe mijloc, de regulă cu o prelungire trapezoidală, laterală, relativ mare (egală sau aproape egală cu diametrul părții rotunde). Subliniem că toate figurinele (din zona nordică) au pe partea rotundă, în dreptul prelungirii și deasupra orificiului mare, cîte două proeminențe mici indicînd sinii. Pe prelungiri sînt cîte patru orificii mici, laterale (cîte două de fiecare parte).

Ținând seama de cronologia relativă dintre fazele culturilor Gumelnița în sud și a culturilor Tiszapolgar-Bodrogkeresztur în nord, se poate face precizarea că seriile de figurine de aur din cele două arii de răspîndire au evoluat în timp una după alta, independent. Se cuvine însă remarcă că în seria sudică (gumelnițeană) evoluția s-a desfășurat de la formele *complicate* la cele *simple*, pe cînd în vasta arie a complexului Tiszapolgar-Bodrogkeresztur (unde seria figurinelor de aur a început cu piesele de la Tibava²⁶ din R. S. Cehoslovacia) evoluția s-a produs invers și anume : de la forme *simple* la cele *complicate*.

Avînd în vedere faptul că figurinele de aur, rotunde, se cunosc în neoliticul Greciei, încă din cursul culturii Sesklo²⁷, deci dintr-o perioadă mai veche decît cele din preajma Dunării, ne socotim îndreptățiți a le considera în ansamblu, din punct de vedere tipologic, originare din sudul mediteranean. Credem de aceea că tipul acesta de figurine s-a răspîndit în regiunile noastre dinspre sud, pe două căi deosebite : pe o cale est balcanică, ajungînd în aria de răspîndire a culturii Gumelnița, unde, precum am arătat, a avut o evoluție destul de bogată și pe o cale vest balcanică, prin R.S.F. Iugoslavia (unde se cunosc mai multe piese în aria culturii Vinča), apoi de-a lungul Tisei pînă în aria de răspîndire a complexului Tiszapolgar-Bodrogkeresztur (în preajma cotelui mare al Tisei), ulterior răspîndindu-se spre sud-est, spre centrul Transilvaniei și în sfîrșit pe calea schimburilor ajungînd și în vestul Moldovei.

Figurinele de aur gumelnițene rotunde au fost imitate în lut ars mai ales în nordul R.P. Bulgaria²⁸. Astfel de piese de lut ars, cu cîte două orificii mici pe margine au fost descoperite în mai multe așezări²⁹.

²⁵ Vladimir Dumitrescu, *Dacia*, N.S., 8, 1964, p. 62.

²⁶ K. Andel, *SlovArch*, 6, 1958, 1, p. 38—46, fig.

²⁷ Hortensia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 77, fig. 6/7.

²⁸ N. Anghelov, *op. cit.*, p. 44.

²⁹ *Ibidem*, p. 44. Piesele găsite la Ruse, Hotnița.

Se pune întrebarea : ce anume reprezentau piesele rotunde de aur? N. Angelov publicînd piesele din tezaurul de la Hotnița a considerat că ele reprezintă un cap omenesc și anume : cele două orificii mici ar reda ochii, iar orificiul mare ar reprezenta gura larg deschisă³⁰. După părerea noastră, dacă avem în vedere și figurinele similare din zona nordică, piesele reprezintă nu capul omenesc, ci ele redau, este drept foarte stilizat, întreg corpul omenesc. La seria gumelnițeană mai veche, prelungirea laterală reprezintă desigur capul, iar cele două orificii mici, ochii. Partea rotundă înfățișează în realitate întreg corpul omenesc, căci pe figurinele din zona nordică, lingă marginea de sus a părții rotunde — deasupra orificiului mare — sînt redați (prin două proeminențe mici) sinii. În funcție de cele arătate, considerăm că piesele de care ne-am ocupat reprezintă de fapt chipuri foarte stilizate de femei în poziție de naștere³¹.

Figurinele de aur au avut un caracter magic și erau în directă legătură cu cultul fecundității. În sprijinul acestei păreri amintim și găsirea unei astfel de piese în dreptul gîtului unei fete și prin observația făcută la Vidra unde o astfel de piesă s-a găsit în dreptul pieptului vasului antropomorf de cult reprezentînd un chip de femeie.

Problemele analizate referitoare la figurinele de aur, constituie numai o ramură modestă a bogatei problematice privitoare la figurinele și mai ales la credințele oamenilor neolitici din regiunile noastre.

LES FIGURINES D'OR DE L'AIRE DE DIFFUSION DE LA CULTURE GUMELNIȚA

RÉSUMÉ

Six endroits (trois au nord et trois au sud du Danube, ces derniers dans la R.P. de Bulgarie) appartenant à l'aire de diffusion de la culture Gumelnița ont livré onze figurines d'or. L'examen, effectué sur quelques-unes de ces pièces, a montré qu'elles sont confectionnées en or avec une petite quantité d'argent (jusqu'à 7,5 %), ce métal provenant fort probablement des gisements de Thrace ou de Macédoine. Les figurines de la phase Gumelnița A 2 sont de forme circulaire avec une protubérance et un grand orifice au centre, celles de la phase B 1 sont également circulaires, mais avec un petit orifice ou bien sans aucun orifice. On a remarqué des analogies morphologiques avec les figurines trouvées dans l'aire Tiszapolgar-Bodroghkeresztur. Toutes ces figurines d'or sont considérées en général comme originaires du Sud méditerranéen; elles ont irradié vers le Nord, jusque dans nos régions, en suivant deux voies, l'une est-balkanique (qui les entraîna dans l'aire de la culture Gumelnița), l'autre ouest-balkanique à travers la Yougoslavie orientale (où l'on a découvert plusieurs pièces), et remontant ensuite la Tisza jusque dans l'aire du complexe Tiszapol-

³⁰ *Ibidem*, p. 44.

³¹ Părere menționată și de Hortensia Dumitrescu, *op. cit.*, p. 88.

gar-Bodrogkeresztur. Si dans l'aire Gumelnița leur évolution s'est développée dans le sens d'une simplification des formes, à une époque ultérieure cette évolution dans l'autre zone a suivi un cours inverse.

Ces figurines (portées comme pendentifs) reproduisent, très stylisées, l'image d'une femme en train de mettre au monde un enfant.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. La carte de la diffusion des figurines d'or dans l'aire de la culture Gumelnița (la zone hachurée). Le numérotage de la carte corespondant à celui du texte.

Fig. 2. Figurines d'or mises au jour dans l'aire de la culture Gumelnița.